

Att undersöka stilistiska preferenser hos läsare av översatt skönlitteratur med webbenkäter

Hugues Engel

Det har inte gjorts många läsarenkäter rörande stil i skönlitterära översättningar. Det vore därför intressant att genomföra en enkät om hur läsare bedömer olika översättningsvarianter av vissa stildrag. Syftet med denna artikel är att reflektera kring hur en webbaserad läsarenkät av denna typ skulle kunna utformas. Enkäter på internet är mycket tids- och kostnadseffektiva jämfört med intervjuer eller pappersenkäter. Dessutom ger de möjlighet att nå ut till en bredare publik. På så sätt får man med webbenkäter ett material med större variation, vilket är viktigt för den typ av undersökning som beskrivs i artikeln.

1. Översättning och motstånd

Frågan om hur stil i skönlitterära verk bör översättas kan väcka starka känslor och leder ibland till bestämda ställningstaganden. Ett exempel är huruvida upprepningar som finns i skönlitterära texter bör översättas. Översättaren Philippe Bouquet anser att ”svårigheten [med den skönlitterära översättningen från svenska till franska] består i att återge originaltexten så troget som möjligt och att samtidigt undvika olyckliga upprepningar. Upprepningar stör de franska läsarna mycket [...] och översättaren gör klokt i att ta bort dem i möjligaste mån” (Tegelberg 1996:65, min övers.). Å andra sidan är till exempel Kundera (1995) mycket kritisk till översättarnas motvilja att överföra källtextens upprepningar till målspråket. Med anledning av att översättarna vill hålla sig till så kallad god stil (”god franska”, ”god tyska” osv.) använder de ofta synonymer i stället för att helt enkelt återge originalets upprepningar. Den fransk-tjeckiske författaren kallar denna tendens för ”synonymiseringsreflex”.

Bouquet anser att användningen av synonymer är nödvändig – för läsnas skull –, medan Kundera ondgör sig över denna synonymiseringsreflex, som enligt honom förvanskar verkens stil. Därmed representer

rar Bouquets och Kunderas ståndpunkter de två oförsonliga poler som översättning slits mellan: å ena sidan *le propre* ('det egna') – det vill säga modersmålet (översättarens men också läsarnas) som är föremål för ett sakraliserande och som karakteriseras av en "identitetsräddhåga" (fr. *frilosité identitaire*) – och å andra sidan *l'étranger* ('det främmande') – språket som ska översättas, som också ger motstånd i och med att semantiska fält, syntax, ordvändningar m.m. ofta inte är de samma i källspråk och målspråk (Ricœur 2004:9–10, 13, 19; jfr Launay 2006:38–39). Dessa motstånd som uppenbarar sig på båda "sidorna" (det vill säga på modersmålet sida och på det främmande språkets sida) ger upphov till en ambivalens hos översättaren: "På det psykiska planet är översättaren ambivalent. Denne vill använda tvång på båda sidorna: tvinga sitt språk att lastas med det främmande och tvinga det andra språket att närma sig [översättarens] modersmål" (Berman 1984:18, min övers.).

Många tidigare studier har visat att översättarna anpassar sina texter till målkulturens rådande stilistiska normer – ibland på ett sätt som gör att det inte går att känna igen författarens stil. Det är den slutsats som till exempel Eriksson (2002:195) drar efter att ha granskat de franska översättningarna av Pär Lagerkvists verk. Han konstaterar att centrala stilmedel i författarens prosa går förlorade på franska: "den Pär Lagerkvist som är den franske läsarens är en annan författare än den som framträder i originaltexten för den svenske läsaren". På samma sätt fördömer Heldner (1993:66) Pippi Långstrump-böckernas franska översättningar som gjordes i början av 1960-talet: "ingreppen är så omfattande och så klåfingriga [...]. Som beundrare av Astrid Lindgrens författarskap kan jag inte annat än finna att en nyöversättning vore på sin plats." Att stil ibland genomgår en sådan förändring (som till och med kan leda till oigenkännlighet) kan tolkas som resultatet av det motstånd mot det främmande som kommer till uttryck i översättningsarbetet.

2. Problemformulering

Ovannämnde Philippe Bouquet är en erfaren översättare från svenska till franska. Han har översatt mer än hundra svenska romaner till franska och har erhållit många priser och utmärkelser, bland annat Svenska

Akademiens tolkningspris.¹ Hans gärning som översättare ger honom en särskilt privilegierad ställning inom översättningsfältet. Det är därför en rimlig hypotes att hans översättningsstrategier som präglas av anpassning till de franska stilistiska normerna (såsom eliminering av ”olyckliga upprepningar”) är normbildande inom översättningen från svenska till franska. Flera studier om skönlitterär översättning från svenska till franska stödjer denna hypotes – till exempel ett par studier om Elena Balzamos översättningsstrategier som skulle kunna kallas för ”ciblistes” (’inriktade på målspråket’) (se Tegelberg 2012, Engel und. utg. b). Det bör dock nämnas att andra översättare från svenska till franska (bland annat Régis Boyer eller Denise Bernard-Folliot) i större utsträckning bryter mot de franska stilistiska normerna och verkar vara måna om att återge originalverkens typiska stildrag i sina texter (se också Tegelberg 2012 och Engel und. utg. b). Men frågan är hur franska läsare bedömer sådana källspråksinriktade översättningar.

Min hypotes är att de franska stilistiska normerna ger upphov till ett utbrett motstånd mot stilistiskt avvikande strukturer (såsom upprepningar, polysyndeser etc.) hos franska läsare men att de i högre grad accepterar stilistiska avvikelser under förutsättning att de får veta att det handlar om stilistiska drag i originalverket. Denna hypotes kan testas med en webbenkät där informanter med franska som modersmål ombeds bedöma olika franska översättningsalternativ. Informanterna skulle få möjlighet att jämföra dessa olika alternativ med en ordagrann översättning av den svenska originaltexten. Några exempel på sådana frågor kommer att ges i avsnitt 4.

3. Enkätens allmänna utformning

I detta avsnitt kommer jag att reflektera kring vilken form en webbenkät om översättning av stil skulle kunna ta. Jag kommer att svara på följande frågor: Bör en sådan webbaserad enkät vara kvantitativ eller kvalitativ? Är enkätens resultat möjliga att generalisera? Bör enkäten innehålla öppna frågor eller frågor med fasta svarsalternativ? Jag kommer även att reflektera kring begrepp som *reliabilitet*, *validitet* och *tro-*

¹ För en presentation av Philippe Bouquet, se Balzamo [www].

värdighet liksom etiska aspekter, som man måste ta hänsyn till när man konstruerar en enkät.

3.1. Kvalitativ eller kvantitativ undersökning?

En första fråga som är avgörande för enkätens utformning är huruvida undersökningen ska vara *kvalitativ* eller *kvantitativ*. Kvantitativa studier gör det möjligt att ange frekvenser och att yttra sig om hur stor andel av en viss population som tycker på det ena eller det andra sättet. För att kunna göra en sådan studie krävs emellertid att enkäten besvaras av ett urval av personer som är representativt för hela den studerade populationen. Med den typ av läsarenkät som denna artikel handlar om finns det dock ingen möjlighet att göra ett representativt urval. Ett urval av informanter som värvas genom internet (till exempel per mejl eller diskussionslistor) kallas för "bekvämlighetsurval" och kan inte betraktas som representativt i statistisk mening (se Borg & Westerlund 2006:24). Det är därför undersökningen i huvudsak borde vara kvalitativ.

Enligt Trost (2007:23) är syftet med kvalitativa studier att "försöka förstå människors sätt att resonera eller reagera, eller [...] särskilja eller urskilja varierande handlingsmönster". Poäng-en med en läsarenkät om översättning av stil är således att identifiera läsares preferenser vad gäller hur stil bör översättas utan att hänvisa till hur frekventa de olika åsikterna är.

Att en studie är kvalitativ innebär dock inte att man inte kan använda sig av kvantifiering. Att kvantifiera informanternas svar och andelen som föredrar ett visst mönster gör det möjligt att få en uppfattning om variationen i materialet (se Silverman 2010:147). De siffror som då framkommer gäller materialet och endast detta material. Med denna form av kvantifiering gör forskaren emellertid inget anspråk på att generalisera sina resultat.²

² Det bör poängteras att det ändå finns en potential till att generalisera genom att upprepa liknande enkäter riktade till andra typer av populationer (Wilson & Dewaele 2010:106).

3.2. Öppna frågor eller fasta svarsalternativ?

Öppna frågor vid enkäter innebär olika typer av problem enligt Trost (2007:74–76). Behandlingen av sådana frågor är tidsödande och det händer inte sällan att svaren är svåra att förstå – eller rent utav obegripliga. Andra problem har att göra med de svarandes beteende: vissa svarande kan känna sig osäkra på vad de egentligen tycker om frågan, andra kan vara ovana vid att skriva och formulera sig skriftligt eller så vill de inte ägna alltför mycket tid åt enkäten. Trost varnar därför för användningen av öppna frågor i enkäter och förespråkar fasta svarsalternativ.

3.3. Reliabilitet, validitet och trovärdighet

Med *reliabilitet* menas ”att en mätning är så att säga stabil och inte utsatt för t.ex. slumpinflytelser, alla intervjuare skall fråga på samma sätt, situationen skall vara likadan för alla, alla skall vara på samma goda humör när de fyller i svaren på frågorna etc.” (Trost 2007:64). *Validitet* avser mätinstrumentets eller frågans giltighet: ”instrumentet eller frågan skall mäta det den är avsedd att mäta” (Trost 2007:65). Det är särskilt viktigt att ta hänsyn till dessa två aspekter när det gäller kvantitativa studier; med kvalitativa studier är det mer adekvat att tala om *trovärdighet* (Trost 2007:65).

Frågan är om internetdistribuerade enkäter kan betraktas som trovärdiga instrument. Med webbaserade enkäter har forskare mindre kontroll över undersökningsdeltagarna. Risken skulle kunna vara att undersökningsdeltagarna inte svarar seriöst eller ärligt på frågorna. Gosling et al. (2004, citerade av Wilson & Dewaele 2010:108–109) har emellertid jämfört resultat av webbaserade enkäter och traditionella enkäter (s.k. *pen and paper*-enkäter) och visat att så inte är fallet. Vidare har webb-enkäter fördelen att nå ut till en större och mer varierad population av potentiella deltagare. Kvalitativa studier strävar dessutom inte efter att få tag i ett representativt urval av informanter, eller efter att informanternas åsikter ska vara typiska för den befolkning man är intresserad av att undersöka. Det finns till och med fördelar med att få informanter som *inte* är typiska, eftersom problemställningen då kan belysas ur flera olika synvinklar (Holme & Krohn Solvang 1997:79). Syftet med att

söka efter ”extrema fall”, och inte nödvändigtvis de ”genomsnittliga”, är att få ”en så stor variation som möjligt i materialet” (Holme & Krohn Solvang 1997:101, 104). På så sätt är det en fördel att ha största möjliga spridning bland informanterna med avseende på ålder, kön, utbildning, arbete, värderingar m.m. Jämfört med enkäter där deltagarna värvas bland eller genom personer man är i kontakt med (exempelvis studenter eller medarbetare) gör webbdistribuerade enkäter det möjligt att nå mer varierade typer av deltagare.

3.4. Etiska aspekter

Informanternas anonymitet kommer att bevaras: de kommer inte att behöva uppge vare sig namn eller kontaktuppgifter. Information om ålder, kön, utbildning och yrke kommer dock att samlas in. Jag kommer även att ställa frågor om informanternas läsvanor och språkkunskaper. Syftet med dessa uppgifter är att identifiera informanternas profiler för att kontrollera att enkäten har nått ut till en varierad population.

Översättningarna i den planerade webbenkäten (och därmed exemplet nedan i avsnitt 4) är mer eller mindre omarbetade versioner av verkens publicerade franska översättningar (det vill säga Söderberg 1995, 2005). Jag kommer att be förlagen och översättarna om tillstånd att använda deras texter. Referenserna till översättningarna kommer att uppges i slutet av enkäten.

4. Exempel på frågor i en enkät om översättning av stil

Följande frågor är tänkta att användas på franska läsare och skulle naturligtvis vara formulerade på franska. Jag håller mig dock här till artikelns språk för klarhetens skull. Exemplet som analyseras nedan är hämtade ur Hjalmar Söderbergs romaner, eftersom jag, inom ramen för ett ett-årigt postdok-projekt vid Institutionen för moderna språk vid Uppsala universitet, har kunnat studera hur författarens stil behandlats i de franska översättningarna av hans verk: Engel (und. utg. a, und. utg. b). I följande exempel tar jag framför allt upp de stilistiska aspekter som jag har undersökt i dessa studier.

Syftet med frågorna är att be informanterna att välja mellan olika översättningsalternativ eller översättningsstrategier. Eftersom det kan antas att de flesta deltagarna i enkäten inte kan svenska ges en ordagrann översättning på franska efter varje utdrag på svenska. Tanken är att deltagarna ska utgå från den ordagranna översättningen för att kunna bedöma de olika översättningsalternativ som de ställs inför.

I likhet med Eriksson (1997:12) skiljer jag mellan å ena sidan ”egenskaper i översättningspråket som har strukturinherent status”, det vill säga språkliga egenskaper som är oberoende av vem som översätter, och å andra sidan de egenskaper som är beroende av översättarens val och dennes ”egna stilistiska och litterära ambitioner”. Följande frågor fokuserar på den senare typen, det vill säga de språkliga egenskaper som ger möjlighet till ett val mellan olika stilistiska alternativ.

Exempel 1. Lexikala upprepningar (val mellan olika översättningsalternativ)

I följande fråga ombeds deltagarna att välja mellan två översättningsalternativ. I det första återges den lexikala upprepning som finns i originaltexten, det vill säga repetitionen av *rummet*. I det andra, som är hämtat ur Elena Balzamos franska översättning, ersätts den andra förekomsten av en synonym.

Han gick av och an i *rummet*. Två, tre steg fram – två, tre steg tillbaka. Större var inte *rummet*. (Söderberg 1969b:111)

Ordagrann översättning:

’Il faisait les cent pas dans *la pièce*. Un, deux, trois pas en avant, un, deux, trois pas en arrière. *La pièce* n’était pas plus grande que cela.’

Fråga: Vilket av följande översättningsalternativ skulle du föredra att läsa i en fransk översättning? (Det som skiljer alternativ 1 och 2 står i kursiv.)

Obs! Det rum som texten handlar om är ett sovrum. *Pièce* (’rum’) och *chambre* (’sovrum’) är därför båda adekvata benämningar för att referera till rummet i fråga.

1. Il arpentait *la pièce*. Un, deux, trois pas, demi-tour, un, deux, trois...
La pièce n'en permettait pas davantage.
 2. Il arpentait *la pièce*. Un, deux, trois pas, demi-tour, un, deux, trois...
La chambre n'en permettait pas davantage.
 3. Jag vet inte.
-

Syftet med denna fråga är att testa om informanterna skulle acceptera användningen av en sådan tät lexikal upprepning på franska ifall den finns i originalet, eller om de bedömer att ordets andra förekomst borde ersättas med en synonym. Med andra ord handlar denna fråga om att pröva översättaren Philippe Bouquets påstående om ”de olyckliga upprepningarna”, som enligt honom stör de franska läsarna (se avsnitt 1).

Efter det att informanterna har besvarat frågan vore det frestande att be dem att förklara sitt val: Varför har de valt det alternativ som de har markerat? Varför har de valt bort det andra alternativet? Även om det vore relevant och intressant att få svar på dessa frågor avråder Trost (2005:103) i regel från att ställa frågan ”Varför?”:

Ett [...] problem med frågan ”Varför?” hänger samman med att den antyder att den som frågar vill att den som får frågan skall svara genom att ange ett orsaksförhållande. Många gånger är det emellertid inte rimligt att tänka i termer av orsaksförhållanden ty då kan vi få nästan vilka slags svar som helst.

Författaren illustrerar sedan detta problem med följande exempel:

För några år sedan körde jag vid midnatt mot rött ljus. Om någon då frågat mig varför jag gjorde det så skulle jag ha kunnat svara: det var trafiktomt, det fanns ingen människa i närheten, jag var trött, det var sent, jag är väl korkad, jag struntade i trafikljuset, jag är obstinat, jag finns, jag har en bil. Alla dessa svar, och massor av andra potentiella svar, är på något vis rimliga orsaksförklaringar. Samtidigt är de alla ganska fåniga. (ibid.)

Vidare konstaterar Trost (2007:76) att bortfallet på följdfrågor, särskilt när det gäller öppna följdfrågor, ofta är mycket stort i enkäter. Av alla

dessas anledningar är det bäst att avhålla sig från att ställa följdfrågan ”Varför?”.

Exempel 2. Lexikala upprepningar (val mellan olika översättningsstrategier)

En annan möjlighet är att be informanterna att välja mellan olika översättningsstrategier i stället för olika översättningsalternativ. Här följer ett exempel.

Följande utdrag innehåller sju förekomster av verbet *sjunga* (fr. ’chanter’).

Otto bröt tystnaden vid bordet.

– Asch, sade han, du *sjunger* med i alla fall. En tenor, som kan hålla käften, när han hör andra *sjunga*, har man aldrig hört talas om.

– Du kan ju *sjunga* i det som ligger för din röst, medlade fadern.

Filip satt lite purken och petade i sin spenat. Han tänkte, att han möjligen kunde låta beveka sig att *sjunga* i ”Warum bist du so ferne”, kanske också ”Kornmodsglansen”. Han mindes när de förra gången *sjöngo* ”Warum”. Lovén brakade lös, men så med ens knackade baronen av med stämgaflöden mot punschbrickan och sade: Håll käften, Lovén, och låt Filip *sjunga* det här, för det kan han! Och han mindes hur smältande fint och vackert han *hade sjungit* den gången. (Söderberg 1969b:96)

Ordagrann översättning:

’Otto rompit le silence à la table :

– Ha ! dit-il, tu *chanteras* quoi qu’il en soit. On n’a encore jamais entendu parler d’un ténor capable de la fermer quand il en entend d’autres *chanter*.

– Tu peux *chanter* ce qui est dans ton registre, intervint le père.

Un peu boudeur, Philippe remuait distraitement ses épinards. Il se disait qu’il pourrait peut-être se laisser convaincre de *chan-ter* dans *Warum bist du so ferne?*, peut-être aussi dans *Kornmodsglans*. Il se rappela quand ils *avaient chanté* *Warum* la dernière fois. Lovén s’était déchaîné,

mais tout d'un coup le baron avait frappé son diapason sur le plateau à punch et avait dit : « Ferme-la, Lovén, et laisse Philippe *chanter* ça, car lui, ça le connaît ! » Et il se rappela comme il *avait chanté* de manière si irrésistiblement fine et belle cette fois-là.'

Fråga: Hur skulle du föredra att de sju förekomsterna av verbet *sjunga* återges i en fransk översättning som du läser? Välj mellan följande alternativ:

1. Samtliga förekomster av verbet *sjunga* översätts med samma verb (fr. 'chanter'), som till exempel i utdraget nedan:

Otto rompit le silence :

– Ha ! bien sûr, tu *chanteras*. On n'a encore jamais vu un ténor capable de se taire quand il en entend un autre *chanter*.

– Tu pourras *chanter* ce qui est dans ton registre, s'interposa le père.

Un peu boudeur, Philippe remuait distraitemment ses épinards ; il se laisserait peut-être convaincre de *chanter* *Warum bist Du so ferne ?* peut-être même *Kornmodsglans*. Il se rappela quand ils *avaient chanté* le *Warum* lors de leur dernière séance. Lovén s'était tout de suite déchaîné, mais le baron avait frappé la base de son diapason en disant : « Tais-toi, Lovén, et laisse Philippe *chanter* ça, lui, ça le connaît ! » Il se souvenait de l'aisance, de la finesse avec laquelle il *avait chanté*.

2. Samtliga förekomster av verbet *sjunga* översätts inte med samma verb (*chanter*). Vissa översätts med synonymmer eller stryks, som till exempel i utdraget nedan:

Otto rompit le silence :

– Ha ! bien sûr, tu *chanteras*. On n'a encore jamais vu un ténor capable de se taire quand il en entend un autre *chanter*.

– Tu pourras *choisir* ce qui est dans ton registre, s'interposa le père.

Un peu boudeur, Philippe remuait distraitemment ses épinards ; il se laisserait peut-être convaincre de *chanter* *Warum bist Du so ferne ?* peut-être même *Kornmodsglans*. Il se rappela [Ø] le *Warum* de leur dernière séance. Lovén s'était tout de suite déchaîné, mais le baron avait frappé

la base de son diapason en disant : « Tais-toi, Lovén, et laisse Philippe chanter ça, lui, ça le connaît ! » Il se souvenait de l'aisance, de la finesse avec laquelle il *avait exécuté le morceau*.³

3. Det skulle kunna göras på ett annat sätt. Preciserar gärna vilket: _____

4. Jag vet inte.

Exempel 3. Polysyndeser (X och Y och Z)

Nedan är ett exempel på en fråga om översättningen av ett på franska stilistiskt markerat stildrag, nämligen polysyndeser (se Engel und. utg. b).

I utdraget nedan sammanbinds tre adjektiv med konjunktionen *och* ("höga *och* raka *och* starka"), vilket i den ordagranna översättningen har återgetts med samma struktur: adjektiven *hauts*, *droits* och *forts* har bundits samman med konjunktionen *et* ("hauts *et* droits *et* forts"):

tallarna gå ändå an, när de äro höga *och* raka *och* starka (Söderberg 1969a:339; kursiv stil tillagd)

Ordagrann översättning:

'les pins passent encore, s'ils sont hauts *et* droits *et* forts'

Fråga: Vilket av följande översättningsalternativ skulle du föredra att läsa i en fransk översättning av romanen?

1. les pins passent encore, s'ils sont hauts *et* droits *et* forts.
 2. les pins passent encore, s'ils sont hauts, droits *et* forts.
 3. Jag skulle föredra en annan översättning än dem som presenteras i de två föregående alternativen. Preciserar gärna vilken:
-

³ Detta utdrag är hämtat ur Balzamos översättning (Söderberg 1995:13).

4. Jag vet inte.

Exempel 4 och 5. Principiella frågor

Efter frågorna om hur vissa stilmedel bör översättas kan mer principiella frågor ställas till informanterna. Syftet är att försöka sammanfatta deras syn på översättning av stil. Här följer två exempel.

Vilket av följande påståenden motsvarar bäst din syn som läsare av översatt skönlitteratur?

1. Översättaren bör behålla originaltextens stildrag och uttrycksätt även om dessa i viss mån känns främmande på franska.
 2. Översättaren bör byta originaltextens stildrag och uttrycksätt som känns främmande på franska mot andra som låter mer franska.
 3. Jag vet inte.
-
-

I vilken grad instämmer du i följande påstående?

En roman översatt till franska ska följa samma stilistiska normer som en bok skriven direkt på franska.

1. Instämmer helt
 2. Instämmer delvis
 3. Vet ej/obestämd
 4. Instämmer inte
 5. Instämmer inte alls
-
-

Båda frågorna grundar sig mer eller mindre implicit på distinktionen mellan *le propre* ('det egna') och *l'étranger* ('det främmande') som pre-

senteras i början av artikeln. Syftet med dessa frågor är att identifiera åt vilken av dessa poler informanterna lutar.

5. Avslutande kommentarer

De resultat som man kan få av den typ av enkät som har diskuterats i denna artikel kan verka relativt begränsade, i synnerhet som man, som påpekats, bör avstå från att ställa följdfrågor där informanterna ombeds att förklara sina val. Denna typ av enkät gör det dock möjligt att testa hypotesen att det hos franska läsare skulle finnas en acceptans för översättningsalternativ som bryter mot de franska stilistiska normerna, under förutsättning att läsarna är medvetna om att de avvikande stildrag återspeglar originalverkets stilistiska särdrag. Som nämnts är en av de största fördelarna med denna typ av undersökning att den ger en möjlighet att nå ut till en bredare publik. Det är därför intressant att genomföra en sådan enkät även om de krav som ställs på en enkäts utformning till viss del begränsar resultaten. Vidare är det möjligt, till och med önskvärt, att komplettera enkäten med andra typer av undersökningsmetoder, till exempel textuella analyser av översättningar och intervjuer med andra informanter. Den enkät som presenteras i denna artikel är av praktiska skäl utformad på så sätt att informanterna ska bedöma stildrag i enstaka meningar eller i kortare textutdrag. Intervjuerna skulle göra det möjligt att be informanterna att läsa längre textutdrag (några sidor långa) och att reagera på en översättnings stildrag i kontext.

Inte enbart enkäten utan också intervjuerna bör göras med informanter med varierade profiler. Detta betyder att personer som kan antas ha särskilda kunskaper om översättning av stil (exempelvis forskare och översättare) även de bör ingå i informantgruppen. Fördelen är att sådana informanter kan ge en ”kvalificerad” åsikt om den undersökta företeelsen.

Litteratur

Primärlitteratur

Original

Söderberg, H. 1969a [1905]. *Doktor Glas* (Skrifter av Hjalmar Söderberg, vol. 1; förord av O. Holmberg). Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Söderberg, H. 1969b [1912]. *Den allvarsamma leken* (Skrifter av Hjalmar Söderberg, vol. 2; förord av O. Holmberg). Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Översättningar

Söderberg, H. 1995. *Le Jeu sérieux*. Övers. E. Balzamo. Paris: Viviane Hamy.

Söderberg, H. 2005. *Docteur Glas*. Övers. D. Bernard-Folliot. Paris: Éditions Michel de Maule.

Sekundärlitteratur

Balzamo, E. [www]. *Philippe Bouquet*. <http://elena.balzamo.free.fr/Fiches/Bouquet.htm> (hämtad 2012-12-12).

Berman, A. 1984. *L'Épreuve de l'étranger*. Paris: Gallimard.

Borg, E. & J. Westerlund. 2006. *Statistik för beteendevetare*. Stockholm: Liber.

Engel, H. (und. utg. a). "Traitement des répétitions dans la traduction française du roman *Den allvarsamma leken* de Hjalmar Söderberg : indice de 'troisième codé' ?". I: Sullet-Nylander, F., H. Engel & G. Engwall (red.) *La Linguistique dans tous les sens*. Stockholm: Kungl. Vitterhetsakademien.

Engel, H. (und. utg. b). "Traduire un trait stylistiquement marqué : la polysyndète dans les romans de Hjalmar Söderberg et leurs traductions françaises". *Arena Romanistica*.

Eriksson, O. 1997. *Språk i kontrast. En jämförande studie av svensk och fransk meningsstruktur*. Göteborg: Akademiförlaget.

Eriksson, O. 2002. *Stil och översättning: Pär Lagerkvists prosastil ur franskt översättningsperspektiv*. Växjö: Växjö University Press.

- Gosling, S. D., S. Vazire, S. Srivastava & O. P. John. 2004. "Should we trust web-based studies? A comparative analysis of six preconceptions about internet questionnaires". *American Psychologist* 59:2, 93–104.
- Heldner, C. 1993. "Fifi Brindacier eller Pippi Långstrump i fransk tvångströja". I: Söhrman, I. (red.) *La Culture dans la langue: studier i språken som kulturbärare tillägnade Hugo Olsson och Karl Johan Danell på deras respektive högtidsdagar*. Acta Universitatis Umensis, Umeå Studies in the Humanities 112. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 49–70.
- Holme, I. M. & B. Krohn Solvang. 1997. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Kundera, M. 1995. "En mening". I: Kundera, M. *De svikna arven*. Övers. M. Löfgren. Stockholm: Albert Bonniers förlag, 91–111.
- Launay (de), M. 2006. *Qu'est-ce que traduire ?*. Paris: Vrin.
- Ricœur, P. 2004. "Défi et bonheur de la traduction". I: Ricœur, P. *Sur la traduction*. Paris: Bayard, 7–20.
- Silverman, D. 2010. *En mycket kortfattad, ganska intressant och någorlunda billig bok om kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Tegelberg, E. 1996. "Le traducteur face aux problèmes de traduction. Entretien avec Philippe Bouquet". *Moderna Språk* 92:2, 222–228.
- Tegelberg, E. 2012. "Mademoiselle Julie: två samtida och samtidiga franska översättningar". Föreläsning på Romanska seminariet (i samarbete med Teaterseminariet), den 16 mars 2012, Institutionen för moderna språk, Uppsala universitet.
- Trost, J. 2005. *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. 2007. *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Wilson, R. & J.-M. Dewaele. 2010. "The use of web questionnaires in second language acquisition and bilingualism research". *Second Language Research* 26:1, 103–123.